

ОН БИР СОЛДАТТЫҢ КОМАНДИРИ

—Бирги Украин фронтузунун 63 дугаар механизастаттынган бригаданың салбыр командириниң дузалакчызы Леонид Ефимов силерни командир хереглеп тур, далажыңар! — деп, чидиг үн дыңналган.

Ефимов тура халааш, хеп-сынын эде-хере тырткаш, чер бажыңда командирге чеде берген.

—Днепрниң ол чарыында эриктен ийи километр хире черде Зарубинцы деп суур бар. Ында фашистерниң саны тодараттынмаан. Олар хемни дүн-хүн чок хайгаарап турар. Он бир дайынчыдан эдертип алгаш, Зарубинцы суурну ээлеп алыры-биле бүгү-ле аргаларны хереглеп тургаш, хемниң ол чарыынче кежерин даастым. Даалга нарын болгаш берге... — деп, командир дужааган.

—Дужаал билдингир-дир — деп, Ефимов илеткээн.

—Суурга боо даажы дыңналы бээр-ле, бистиң үгер-боолары-выс силерге дузалажып кириптер — деп, командир чугаалаан.

Леонид Ефимов он бир солдатты эдертип алгаш, 1943 чылдың сентябрь 22-де Днепрни кежериле чорупкан. Сигенниг кокпа оруктап чорааш, хемниң эриинге чедип келгенер. Шактың эрткени-даа билдинмейн барган. Дүнекиниң он ийи шак, кым-даа карак шиммээн. Шиитпирлиг үеде кижиниң сагынгыры кедергей апаар дээри-ле шын. Он бир хайгыылчылар доорбаштардан болгаш манзалардан бичии салчыгаштарны дораан-на белеткеп алгаш, хемни кымга-даа билдиртпейн кеже бергенер. Хайгыылчылар болчашкан черинге чыгып алгаш, шупту суурже углай басыпкан. Чартык шакда четпээнде арыг доозулган. Суур ортузунда элээн улуг бажың бар. Ону долгандыр таңныыл кылаштап турар болган. Даң агарып чорда, дайынчылар суурга чеде бергеш, дең эвес тулчуушкунну эгелээн. Зарубинцы суурга турган немецтер баштай кайыын боолап турарын эскербейн баргаш, ыңай-бээр маңнажып тура, улуг когаралга таварышкан. Тулчуушкун түлүктөй бергенде, Днепр хемниң ол чарыында үгер-бооларның даажы дыңналып, бистиң шериглеривистиң сегиржип алышкынче киргени билдине берген. Чер чыраалакта совет самолеттар суурнуң кырынга көстүп келгеш, чазаглыг оруктарны сылба бомбалааш

Л.Н.Ефимов.

барган.

Дүүшке чедир немецтерге удур тулчуп келген он бир эрес-дидим солдаттарның алдызы маадырлыгы-биле амы-тынындан чарылган. Кежээликтей фашистерниң атакызы кезек када оожургай берген. Дириг арткан беш дайынчы немецтерниң катап халдаарын манап органнар.

Совет шериглерниң шаап халдаашкыны улам күштелген, ооң ыйышкынынга шыдашпайн дескен фашистер Зарубинцы суурга мөөңнели берген, ынчангаш база катап чидиг тулчуушкун эгелээн. Днепрден халбактанган дайзын тылда эвээш санныг совет дайынчыны узуткаар дээш дыкала оралдашкан. Бир хонук дургузунда үргүлчүлээн тулчуушкун арткан беш дайынчыга дыкала берге болган. Ийиги хуннүң кежээзинге чедир чүгле ийи кижиге арткан. Маадырлыг ийи дайынчының быжыглангып алган тейин дайзын ийи хонуктуң дургузунда атакалап келген.

“Дириг тургаш, дайзынның холунче черле кирип болбас” деп Ефимов бодап келгеш, гранатазын холунга дыңзыдыр тудуп алгаш, “дайзын тудуп алыр дээш келзе, мону чазылдырыптар мен” деп чугааланып орган. Зарубинцы суурнуң чөөн талазындан совет шериглерниң башкылыгы көстүп кээп турда, бөлүк немецтер ийи дайынчының камгалалынче сөөлгү атаканы кылган. Ефимов биле ооң эжинге каш граната, бир-бир диск автомат октары арткан турган.

Немецтер тейиниң бажынче

чоокшулап-ла орган. Фашистер ийи дайынчыга чоокшулап келгеш, “дүжүп бериңер!” деп багайтыр орустап алгырганнар.

Леонид Ефимов “Отту ажыдыңар! Гранаталарны белеткеңер!” деп бар-ла шаа-биле алгырып, команданы бергеш, соястап үңгеп орган фашистерге автоматтың бир ээлчээн төндүр тудупкаш, гранаталарны улай-улай шыва-дапкан...

Маадырлыг дайынчыны немецтерниң бачыттыг огу аар балыглапкан. Ефимовтуң караа караңгылап эгелээн болгаш оон ыңай чүнү-даа билбейн барган.

Ол үеде совет шериглер дайзынның камгалалын чаза таварып киргеш, Зарубинцы суурну хостаан.

Днепр хемни кешкеш, Зарубинцы суурну немец эжелекчилерден хостаар дээш эрес-дидим тулчуп, үш хонук иштинде холдан салбайн, бистиң шериглеривиске орукту ажыдып берип, маадырлыг чоруун көргүскени дээш Леонид Николаевич Ефимовка Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывысқан.

Леонид Ефимов элээн үр эмнеткеш, чоорту сегип, кадыкшылын экижидип алгаш, дайзынның когун үзе чылча шавары-биле фронтуже оруун уламчылап чорупкан.

1945 чылдың август айда фронтучу шериг албанындан халашкаш,

кадайы медицина албанының подполковниги Анто-

нина Валова-биле кады Тывага ажылдап, чурттаары-биле чедип келген. Леонид Николаевич чээрби үш чылдарның дургузунда Кызылдың зооветеринар хандырылганының директорунга, алгы заводунга, сугга дүшкеннерни камгалаар станцияның начальнигинге ажылдап келгеш, Тываның социал-экономиказын хөгжүдөр херекке бодунуң күш-ажылчы үлүүн киирген. Ол ышкаш школачылар болгаш аныяктар ортузунда шеригпатриоттук кижизидилгени чорудар херекке идепкейлиг киржип келген, хөй санныг ужуражылгаларны эрттирген, лекцияларны номчаан, беседаларны кылган.

Леонид Николаевич Ефимов 1901 чылдың декабрь 25-те Томск хоорайга төрүттүнген, 1986 чылда Тывага мөчээ.

Хандынмаа БАЙКАРА.

Маадырлыг чорук